

יששכר כ"ץ
 ישיבת חובבי תורה,
 אוהב שלום; סתיו, תשפ"ו

Apikores: What, and so what?!

The Rise of Social Orthodoxy: A Personal Account

Jay Lefowitz (Commentary-April 2014)

“... As a matter of doctrine the fundamental tenet of Orthodox Judaism is the belief that on Mount Sinai, God transmitted to Moses both the written law (the Torah) and the oral law (the Talmud and certain other rabbinic texts). That is why Orthodox Judaism is generally resistant to changing interpretations of the law, except where there is some precedent for it in traditional law. To be sure, many Modern Orthodox rabbis and some of their congregants are steadfast in their faith and look to halacha to guide all aspects of their lives precisely because they believe it is the revealed word of God. But if unwavering acceptance of the Torah as divine is the precondition for Orthodoxy, then the term “Modern Orthodox” may well be a misnomer for many Jews who identify as Modern Orthodox. They might more accurately be described as Social Orthodox, with the emphasis on “Social.”

...

As for me: I start my day each morning by donning my tefillin before heading to my office at a law firm. I eat out in restaurants several times a month only to pass up 90 percent of the menu in favor of vegetarian fare because I keep kosher. I occasionally find myself stuck in cities on a Friday far from home because I cannot travel back to New York City in time for the arrival of the Sabbath. I go to synagogue each week and celebrate all the Jewish holidays. My children attend a Modern Orthodox day school, and my college-age daughter served as a soldier in the Israeli army. And I am proud to be a Zionist. Unless one were to look very carefully, I would appear to be the very model of an Orthodox Jew, albeit a modern one. But I also pick and choose from the menu of Jewish rituals without fear of divine retribution. And I root my identity much more in Jewish culture, history, and nationality than in faith and commandments. I am a Social Orthodox Jew, and I am not alone.

כל ישראל • ייש להם חלק לעולם הבא שנאמר ^זועמד כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר ^זואלו שאין להם חלק לעולם הבא • האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ואפיקורוס ר"ע אומר אף הקורא בספרים החיצונים ^חוהלוחש על המכה ואומר ^חכל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך אבא שאול אומר אף ^חההוגה • את השם באותיותיו • שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא שלשה מלכים ירבעם אחאב ומנשה ר' יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעולם הבא שנאמר ^חויתפלל אליו ^חוישמע תחנונו וישיבהו ירושלים למלכותו אמרו לו למלכותו השיבו ולא לחיי העולם הבא השיבו ארבעה הדיוטות בלעם ודואג ואחיתופל וגחזי: **גב'** וכל כך למה תנא הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים שכל מדותיו של הקב"ה • מדה כנגד מדה דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ואלו שאין להם חלק לעולם הבא

(1) האומר אין תחיית המתים מן התורה

(2) והאומר אין תורה מן השמים

(3) ואפיקורוס

(4) ר"ע אומר אף הקורא בספרים החיצונים

(5) והלוחש על המכה ואומר כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך
כי אני ה' רופאך

(6) אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו

א) והאומר אין תורה מן השמים (אין תורה מסיני) What?

(1) רמב"ם (פרק ג' מהלכות תשובה הלכה ח')

בני האדם כל אחד משלשה אלו הן אפיקורוסים. שלשה הן הכופרים בתורה. האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה. וכן הכופר בפרושה והוא תורה שבעל פה והמכחיש מגידה כגון צדוק ובייתוס. והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר בטלה תורה זו אע"פ שהיא היתה מעם ה' כגון ההגרים כל אחד משלשה אלו כופר בתורה: מן שנים הם

"והמכחיש מגידה"

(2) הגרי"ד סולובייצ'יק (דברי הרב, קיד ע"ב)

התבטאות בלתי אחראית כלפי חז"ל, גובלת – איני אוהב להשתמש במילה, אבל כך הוא אליבא דהרמב"ם – בכפירה. וכך כותב הרמב"ם (הלי תשובה פ"ג ה"ח): "וכן הכופר בפירושה והיא תושבע"פ והמכחיש מגידה כגון צדוק ובייתוס." כל מי ששולל את האמת והאמינות של התורה שבע"פ הוא צדוקי. מדוע הוסיף 'והמכחיש מגידה' – כלומר מי ששולל את סמכותם של חכמי המסורה? משום שתחת הקטגוריה של 'כופרים בתורה' מסווגים לא רק אלה השוללים תורה שבע"פ, בזה אין ספק, אלא אפילו אלה המודים באמתתה של תושבע"פ – אבל מבקרים את האישיות של מי מחכמינו ז"ל. הם מוצאים חסרונות בחז"ל, מומים בתכונות אופיים, התנהגותם, הפילוסופיה שלהם, השקפתם על העולם, או מיחסים להם דעות קדומות רחמנא ליצלן. באמת אין להם השפעה על ההלכה, ובכ"ז צריך לראות אותם ככופרים. אדם כזה הוא כופר כיון שהוא מכחיש את שלמותם שהיא ללא דופי, ואת אמינותם בתור דוברי אמת.

הרשו לי להוסיף דבר מאד חשוב:

לא רק ההלכות, אלא גם החזקות שחז"ל הנהיגו לדון על פיהם בדיני התורה, לא ניתנות לערעור. אל תשלחו יד, לא רק בהלכות אלא

אמנם בגוף הדבר עיין בשו"ת דבר שמואל (סי' רע"ו) שהעלה לקיים מנהג העומדים בעת קריאת עשרת הדברות.

וע"ע להחיד"א בספר טוב עין (סי' יא), שנשאל על מקומות שנהגו לעמוד בקריאת עשרת הדברות, אם אין בזה חשש תרעומת המינים, והשיב, שמכיון שקוראים בספר תורה

בכל שבת ויום טוב, ואף ביום חג השבועות שקוראים עשרת הדברות קוראים גם חלק מפרשת יתרו, מוכח שהכל אמת, אלא שעומדים בקריאת עשרת הדברות, להיות יסודי התורה ונכתבו בלוחות הברית, והקב"ה אמרם לכל ישראל. ויחדר כל העם וינועו ויעמדו מרחוק. ולכן עושים זכר בקימה בעת אמירתם, ואין בזה משום תרעומת המינים. וכעין מ"ש המטה יהודה (סי' א' סק"ו). לפיכך מאחר שנהגו כל העם במקומות ההם לקום ב' הדברות, חייבים הכל לעמוד, ואין שום אחד רשאי להשאר יושב, שאע"פ שאין חיוב מן הדין לקום, כיון שנהגו שם כל העם לעמוד נעשה חיוב על הכל, שאם לא יעמוד נראה בעיני ההמון כמזלזל ח"ו. ועוד שהרי אמרו חז"ל לא יושב בין העומדים. וכיוצא בזה כתב הכנסת הגדולה (באבן העזר סי' ס"ב) בענין קימה בשעת אמירת שבע ברכות החופה. עכת"ד.

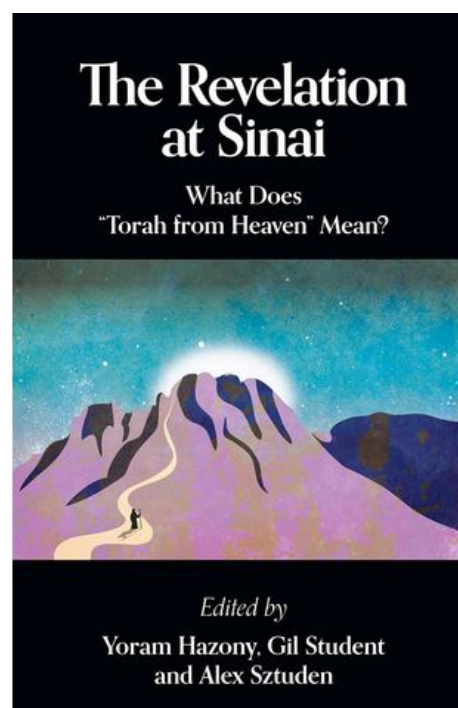
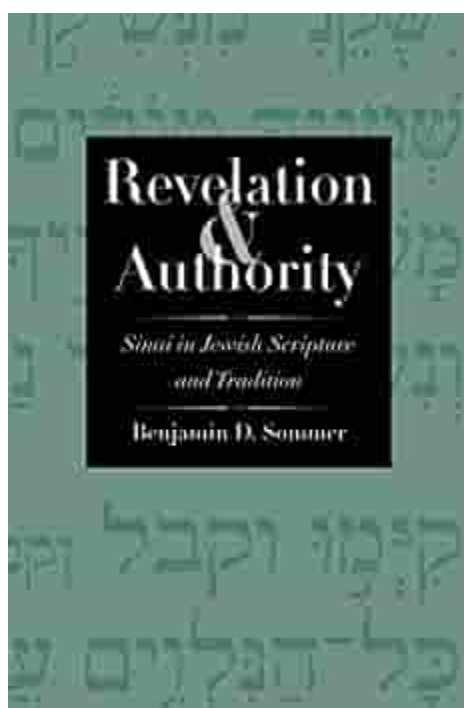
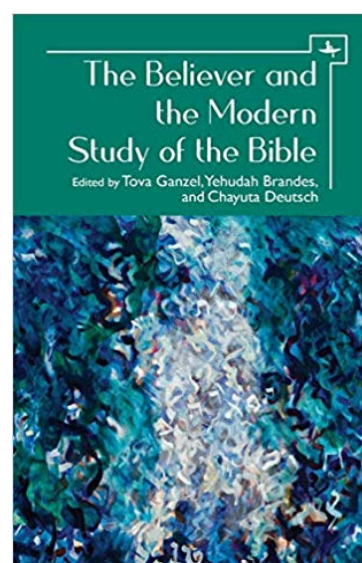
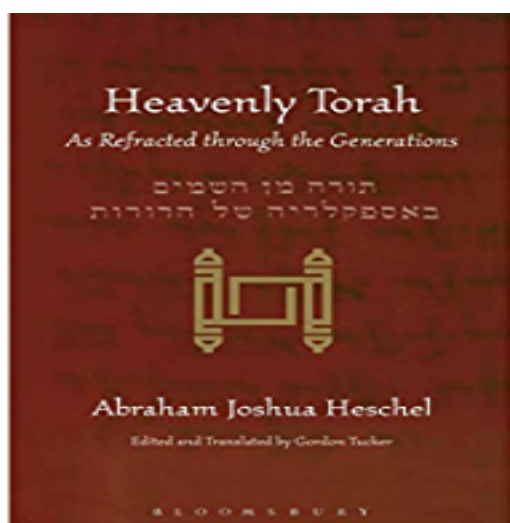
אמנם בספר אמת ליעקב (סי' ד' אות ה', דף ל' ע"א), כתב: נשאלתי אם יפה עושים העומדים על רגליהם בעת קריאת עשרת הדברות בספר תורה. והשבתי שאם כל הצבור עומדים, אינו ראוי לעשות כן, מפני תרעומת המינים, אבל יחידים שעומדים אין בכך כלום, וכעין מה שפסק מרן בשלחן ערוך סי' א' לחלק בין צבור ליחיד בקריאת עשרת הדברות בכל יום, שבצבור אין לעשות כן מפני תרעומת המינים. ע"כ.

גמ'. ואין תורה מן השמים. עיין בשו"ת הרמב"ם (סימן מו) שנשאל, אודות מה שהורה חכם אחד שכל איש אשר יעמוד בעת קריאת עשרת הדברות ראוי לגעור בו, לפי שמעשה זה מדרכי המינים הוא, שאומרים שיש יתרון לעשרת הדברות על שאר פרשיות התורה, וכל דבר שיש למינים פתחון פה עליו חוץ מדעת רבותינו ז"ל, ראוי לנו לפרסם המחלוקת עליהם, וכמו שאמרו (ביומא ב ע"א), מטמאים היו את הכהן השורף את הפרה להוציא מלבן של צדוקים. וחכם אחד נחלק עליו, והביא ראיה מאנשי בבל שהיו נוהגים לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, וחזר והשיב החכם הראשון, שאין ראיה ממנהג בבל, ששורש הדבר היה מפני שהיו מזמינים את הראש - מתיבתא לעלות לתורה ולקרות עשרת הדברות, והקהל היו עומדים לכבודו, והרואים את מנהגם נשתבשו וחשבו שעומדים מפני קריאת עשרת הדברות.

והשיב הרמב"ם, שהוראת החכם הראשון היא הנכונה וראיותיו כולן אמתיות, ושכל מקום שמנהגם לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות ראוי למונעם מזה, בהיות שמגיע מזה הפסד אמונתנו, שיבואו לחשוב ולהאמין שיש יתרון לעשרת הדברות על שאר התורה, וזה דבר קשה עד מאד, שהאומר אין תורה מן השמים אין לו חלק לעולם הבא, כמבואר במשנה בסנהדרין. ואין הבדל בין מי שמכחיש את התורה בכללה, לבין המכחיש פסוק אחד מן התורה, וכמבואר בגמרא שם (לקמן צט ע"א), שהאומר כל התורה מן השמים, חוץ מפסוק זה שמשה מפי עצמו אמר, אין לו חלק לעולם הבא. ולכן ראוי לסתום כל הפתחים המביאים לאמונה רעה זו. ולכן בטלו קריאת עשרת הדברות בכל יום, מפני תרעומת המינים. ומה שטען החכם האחר שאנשי בבל נוהגים לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, אין טענה זו כלום, לפי שאם נראה אנשים בריאים וחולים, לא נחלה אנחנו את הבריאים כדי שיהיו שוים לחולים, אלא נשתדל להברות את החולים להשוותם לבריאים. עד כאן דברי הרמב"ם.

(3) תפארת ישראל

נמאנו שם: ו שחומר שמה רצינו מפי ענמו חמרה, ופנינו חומר כן רק על מיצה א' שזה שאינה מהקצ"ה, ומה דלחמרי ואצרהם עודנו עומד לפני ה', תקון סופרים הוא זה, וה"נ לחמרינו ואל ארצה צרעמי, תקון סופרים הוא זה, לא ח"ו שחז"ל הסופרים תקנו לכחוד כן, רק ר"ל שהכחוד שינה צלשונו, כסופר המתקן דצרו לדבר דרך כבוד נכעיקרים פכ"צ

But is The Torah True: A Review of *The Believer and the Modern Study of the Bible*, by Ysoscher Katz

Maimonides claims that “we have to believe that the whole Torah was given to us by Moses, our teacher, entirely from God.” He then says that anyone who denies this principle is a heretic—with all the halakhic ramifications associated with such a designation applicable to the denier. Well, a new book begs to differ.

The Believer and the Modern Study of the Bible is a book whose *raison d’être* is to critique or perhaps even negate Maimonides’ eighth principle.

There are two halakhic essays, one by Rabbi Yehuda Brandes, the chancellor of Beit Morasha, the other by Rabbi David Bigman, the Dean of Yeshivat Maale Gilboa. Rabbi Brandes’ claim is the bolder of the two.

Offering a novel understanding of Midrash, Rabbi Brandes argues that the authors of Midrash were precursors to Wellhausen, the father of modern Biblical criticism. He claims that at its core Midrash is a critical enterprise, written by Rabbis who believed that there are irreconcilable contradictions in the Torah. As a solution they offer robust non-literal reinterpretations. Ultimately, the Rabbis believed that nothing in the Bible needs to be taken literally. They contend that the Torah’s grammar, terms, and even its core narrative could be reinterpreted to be read in an abstract and allegorical fashion.

While Rabbi Brandes does amass an impressive array of examples where the Rabbis engage in “lower” and “higher” criticism, I question his ultimate thesis. He assumes that what the Rabbis do is always paradigmatic and can be replicated in other contexts. He, for example, thinks that Rabbinic higher criticism of the book of Job, where the Rabbis suggest that the book is perhaps fiction, gives the contemporary reader license to do the same with Genesis.

Although the argument is creative and courageous, one wonders whether it is not perhaps overstated. Tradition did not see those examples as paradigmatic but instead viewed them as isolated examples where the Rabbis, the sanctioned interpreters of the Torah, were entitled to reinterpret exceptional verses or texts that they thought needed to be reread. However, to see their project as a *carte blanche* license to reject the literal meaning of our formative religious narratives is a stretch.

Rabbi Bigman takes a different tack. He builds a convincing case that the Rabbis had a preference for some parts of the Bible, believing that certain sections are of primary importance. He infers from the lineup of “important” texts that those that are not on the list are non-essential to the tradition and can therefore be denuded of their historicity.

His claim also overreaches. It conflates preference with negation. The fact that the Rabbis saw some aspects of the Pentateuch as being particularly important does not imply that the other parts can be discarded as irrelevant. Being less important is not the same as being unimportant. Being relegated to a lesser status does not imply lack of authenticity.

An outstanding example of this approach is Dr. Marc Brettler’s essay. Accepting the halakhic parameters of the eighth principle, he nevertheless advocates expanding its theological boundaries. Following in the footsteps of Tillich and others, he suggests an alternative understanding of biblical storytelling. Arguing for a robust interpretation of the “myth” category, Brettler claims that these narratives were always meant to be read as foundational myths, not historical facts.

While the specifics of his suggestion are unsuitable for the orthodox reader, I identify with its theological orientation. It stands in bold contrast to the halakhic orientation of Rabbis Brandes and Bigman, and I believe that this is the approach we need to adopt. We should reexamine philosophical terms, not quibble with established halakhic norms. We need to debate what heresy is, not whether it is allowed.

A promising direction might be to revisit the philosophical meaning of “belief,” and examine to what degree religious belief can be understood as a-factual, as a faith proclamation, not a factual postulate. Defining belief as a-factual would allow a person of faith to “believe” religiously in the historicity of the biblical narratives and at that same time entertain the postulates of biblical critics.

For observant Judaism to survive biblical criticism’s heavy artillery it will have to further articulate the meaning of its faith claims. This will allow it to remain faithful to its traditions while maintaining a mature dialogue with contemporary modes of thought.

(5) רמב"ם פרק א מילה	(4) ספר המצוות (הלר) מ"ע א
מלו אותו. כשיגדל הוא חייב למול את עצמו. וכל יום ויום שיעבור עליו משיגדל ולא ימול את עצמו הרי הוא מבטל מצות עשה. אבל באינו חייב כרת עד שימות והוא ערל במזיד: ג *אחד עבר שנוול ברשות ישראל ואחד עבר, השנת הראב"ד * אבל אינו חייב כרת עד שימות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אין צוה מצוה וכו' משום התראה ספק פוטרינ אותו מן השמים וכל יום עומד באיסור כרת עכ"ל:	מצוה א היא הצווי אשר צונו ל'האמין האלהות והוא שנאמין שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל 'הנמצאות והוא אמרו אנכי ה' אלהיך ובסוף גמרא מכות 'אמרו תרי"ג מצות נאמרו 'לו למשה בסיני מאי 'קראה תורה צוה לנו משה כלומר מגין תורה והקשו על זה ואמרו תורה בגימטריא *הכי הו" *תרי"א הוי 'והיתה התשובה אנכי ולא יהיה מפי הגבורה 'שמעום הנה כבר התבאר לך שאנכי ה' מכלל תרי"ג מצות והוא צווי 'באמונה כמו שבארנו.

1. בד"ר וא"א בהאמנת וברמב"ן באמונת, והנה בראש ס' הי"ד כתב רבנו יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא וכן בהל' ד' שם דקדק לכתוב וידיעת דבר זה מ"ע ובס' מעשה רוקח הספרדי שם כתב דלכן כתב לידע ולא להאמין לפי שעיקר המצוה היא על ידי הידיעה האמתית כו' ע"ש וכן במגין המצות שבראש ס' הי"ד כתוב לידע, ובמצוות דוד להרדב"ז במצוה א' כתב עוד יש דרך החוקרים אשר הביאו מופתים חזקים וראיות ברורות לאמת מציאותו ית' לשבר מלתעות כפירים כאשר כתבו בספריהם ובראשם הרמב"ם ז"ל וזהו הידיעה האמתית ולכן כתב בראש משנה תורה לידע ולא כתב להאמין כי עיקר המצוה היא הידיעה כו' וכ"כ שם במצוה ג'. ועי' בס' ראש אמנה להר"י אברבנאל (פרק ז') שהביא שהרב בן חסדאי בתחלת ספרו כתב ולזה טעה טעות מפורסם מי שמנה במ"ע להאמין מציאות האל ית' כו' ואין ספק שכיון על הרמב"ם ע"ש מה שהאריך ואמנם בגוף הערבי כתובה מלת אעתקאד שבאמת יש לה גם מובן דעת ושפיר נוכל לתרגם שצונו בידיעת האלהות והוא שנדע וידידי החכם הפרופיסור מ' יצחק מיטחאך (הי"ו) ז"ל העירני מספרו של ר"ס גאון שנקרא בערבית כתאב אל-אמאנאת ואל-אעתקאדא

(ב) מה דינו של אפיקורס So what?

(6) שו"ת הרשב"א חלק ז קע"ט:א'

...אבל משומד לחלל שבתות בפרהסיא או שאינו מאמין בדברי רבותינו הוא מין ויינו יין נסך וכו' וענין חילול שבת או מי שעבר על דברי רבותינו לדעתו או שהוא עובד עבודה זרה שהוא מוחזק בו שלשה פעמים אבל בפעם אחת או שתים אינו עושה יין נסך ובפני עשרה צריך שיחלל...

(7) הגאון ר' משה שטרנבוך

שאלה: שוחט שומר שבת אבל דעותיו מקולקלות באמונה האם פסול לשחוט ומגעו ביין מהו

שמעתי מרבינו החזו"א זצ"ל שאפילו בשומרי שבת חשש שפוגמים ביין ולעשותו כיון נסך כשאינן דעותיהם מכוונות, שאפיקורס פוסל בשתייה כיון נסך, ובדיעות כוזבות ר"ל נכנסים לגדר אפיקורס...

אמנם בעניי לא ידעתי מנליה ד"ז, שאם הוא טועה הרי דינו כאנוס ודינו ככל ישראל עיין ברמב"ם פ"ב דממרים, אבל גם אם הוא מכת הפושעים ומומרים ר"ל, שמפרסם דיעותיו בפקפוקים בהשגחה, לא מצינו מעולם שדינו כעכו"ם אלא אם עובד ע"ז כפשוטו, או מחלל שבת בפרהסיא, אבל בלא זה אפילו הצדוקים ובייתוסים שאינם מאמינים בכלל בתורה שבע"פ והם אפיקורסים וכמבואר ברמב"ם (פ"ג ה"ח) דהלכות תשובה, אם שחטו שחיטתן כשרה אם לא קלקלו וכמבואר ברמב"ם פ"ד דשחיטה (ט"ז), ואף אלו בעלי השיטות הפסולות אפילו נימא דהם בכלל המורידין ולא מעלין, מ"מ כיון ששומרים שבת ואין עובדים ע"ז אין דינם כעכו"ם וינם לא נפסל בשתייה כיון נסך, שדין זה נאמר רק בעכו"ם או מי שדינו כעכו"ם.

והאמת שאם באנו לפסול מי שדיעותיו מקולקלות אין ביכולתנו לבדוק מטמוניות של חבירו, ואף אם מסית כ"כ ומפרסם דיעותיו, לא זהו סיבת הפסול שיהא כעכו"ם, ואפילו אם מפקפק בעיקרי האמונה בהשגחת אלו קינו ית"ש שאין עוון כמותו, לא גזרו בו להיות דינו כעכו"ם כל זמן ששומר שבת בפרהסיא ואינו עובד ע"ז.

וכמדומני שרבינו החזו"א זצ"ל לעצמו לבד חשש אבל לעולם לא פירסם בזה דעתו שכן עיקר הדין, ולכן למעשה לא הוריתי בזה איסור אף שנגע ביין אדם מקולקל עם חשש דיעות כוזבות בעיני השגחה וגאולה, מכיון שהוא שומר שבת ומצוות.

וכן מצאתי להדיא בתשובות מהרי"ל סי' קצ"ד וז"ל:

ושחיתת אפיקורס לא פסלינן אלא במשומד לע"ז פעם א' כו', אבל כל הני אפיקורס ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה אף על גב שגדול עונו מנשוא לא מסתברא למיפסל שחיתתו דדוקא דברים הללו חשוד עליהם דנראה בעיניו דבר קטן וחוצפה בעלמא, ומשו"ה אינו חשוד לעבור על שום עבירה... ואמרינן שהמודה בתחיית המתים ע"פ הקבלה אלא שאומר שאינה מן התורה אין לו חלק לעוה"ב וכי תעלה על דעתך ששחיתתו תפסל והרי מוזהר הוא בכל המצוות ומדקדק שפיר בהן...

ויעו"ש שהאריך בזה.

וסברת החזו"א זצ"ל נראה שבשתייה גזרו בעכו"ם משום בנותיהן דהיינו קירוב יתר, וגם מאפיקורסים אפילו שוגגין או אנוסים חייבין להתרחק מטעם זה, ומיהו נראה שחז"ל לא גזרו אלא בעכו"ם וכותים, ולא מצינו שגזרו באפיקורס בדיעות, ולכן מדינא לא נאסר, אבל בשחיטה צריך ירא שמים דוקא ולזה בודאי הוא פסול.

אמנם למדנו מהנהגת רבינו החזו"א זצ"ל כמה יש להתרחק מאלו עם דעות מקולקלות, עד שאסר כיון נסך אפילו נגיעה ביין שלנו, וכ"ש עלינו להתרחק מחבורתם שאפילו דיבור עמהם פוגם בנפש הזכה.

ובנידון דידן להיות שוחט ובודק צריך ירא שמים דוקא, ואם דיעותיו מקולקלות הוא קל דעת גם לענין שחיטה ובדיקה ואין לאכול משחיתתו....

(8) חזון איש

ועיקר דין כופר בתורה שבע"פ דעת הרשב"א בתשובה שהביא ב"י סי' קי"ט שדינו כמומר לכה"ת כולה, אבל הדבר תימא הלא מבואר בגמ' דכותי דינו כישראל לענין שחיטה אע"ג שאינו מאמין בדברי רז"ל... ולכן נראה דאינו מאמין בדברי רז"ל שהזכיר הרשב"א היינו שאינו מאמין בחיים של הישראלי הקבועים ע"פ חז"ל ע"פ התורה והמצוה ובכלל כפירה זו כפירה בתורה, ואינו ענין לכותים שהיו מדקדקים לשמור את הכתוב...

9) שאלות ותשובות מהרי"ל (הנ"ל)

טעמא. אבל כל הני אפיקורס ומגלה פני' בתורה דפרק חלק⁶ אף על גב דגדול עונו מנשוא לא מסתבר למפסל שחיתתו, דדווקא דברים הללו חשוד עלי' דנראה בעיניו דבר קטן וחוצפא בעלמא, ומשום הכי אינו חשוד לעבור על שום עבירה, וכה"ג אמרינן בעלמא⁶ לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע, וכה"ג טובא, והם אינם יודעי' שהקב"ה תובע עלבונם דצורבא מרבנן. ואמרינן התם המודה בתחיית המתים ע"פ הקבלה⁷ אלא שאומר שאינה מן התורה אין לו חלק לעולם הבא, וכי תעלה על דעתך ששחיתתו תפסל, והא מוזהר הוא בכל מצות ומדקדק שפיר בהן אלא שמשתלם לו מדה במדה⁸ וכן טובא דמייתי התם, דבדבר קטן מאבדין עולם הבא והכל משום דנרא' בעיניהם דבר קטן ולא עוד ידונו כל כך כגון מאן⁹ דאמר אמרינן ולא אמר א[מר] מ[ר] קמיה רביה. מיהו אי הוה צורבא מרבנן שיודע כל זה ומה שאמרו רז"ל ואפ"ה חשוד לעבור תדיר אפשר מש"ה לחשוב ד) כמשומד ל[דבר] א[חד] אי עביד להנאתו, אבל משום דאינו חושש על דבר כזה ומפרש אותו בע"א ע"י פילוסוף ונראה בעיניו שאינו איסור, אם כן אשחיטה לא עבר, וכנכרי אין להחשיבו אפילו קעביד להנאתו

10) בשמים ראש (סי' רמ)

ס"ב, או שכתבה עכו"ם או אפיקורוס. עיין בשמים ראש סימן ר"מ נ"ו"ל, הסופר שכתב המגילה, וזיוס הפורים כשנכנס בו היין נזרקו כמה דברי מינות מספרי פילוסופי האומות מפיו, ונסתפקת אם המגילה כשרה, כיון שאין בה שם אלא סיפור מעשה בעלמא. תשובה, מגילה הרי הוא מן הספרים הקדושים, ואין קורין בו עד שתכתב אשורית על הספר וצדיו וצריכה שרטוט כאמיתה של תורה ור"ת הצריך עבוד לשמה, מהיכי תיתי יעלה על הדעת שתכשר בכתיבת אפיקורוס, אמנם צדינא דידך אומר אני לך שלא כאשר יפתח האחד את פיהו צפקפוקים במקומות אחדים נדון אותו לאפיקורוס, והנה בעינינו גדולי ישראל דברו לעתים דברים קשים ואסור לשמעם ונכתב בספר גם מהם כאלה ה' הטוב יכפר בעד, ולא יקרא אפיקורוס אלא צבועט בדבר מן הדברים ואפילו במצוה קלה של סופרים או באומר דעתו בפה מלא בהכחשת התורה או הניסים או אפילו באחת בהן, אבל זה שלא נודע ממנו שעובר עבירה רק שלפרקים הוא מדבר הטינא שבלבו הצא לו מהרהוריו הבאים מחמת לימוד הפילוסופיה ואינו מקשה עצמו בתדירות נגד ענין מן הענינים גדולה או קטנה, לא יקרא זה אפיקורוס גמור ומין, ואף במרים יד באחד הדברים להדיא שנעשה בזה מין ואפיקורוס אין מחזיקין למפרע, אם לו שהצילו בו ספק מקדמת דנא לא זולת.

The Status of a Non-Believer Regarding Wine and Other Matters: Part 5 -Different Types of Heresy and Applications for Today

by Rabbi Dov Linzer

Executive Summary

Two classic categories of a status of disqualification are that of the Shabbat violator and the heretic. Both categories require closer investigation. Shabbat violators have been excluded in the past primarily when their violation was part of a break with the community. Today, besides the arguments for decreased culpability based on *tinok she'nishba*, this reality does not exist: Shabbat violators do not stand outside the community, and this status of disqualification should not be relevant.

The status of the heretic was an innovation of Rambam, and it appears that even he did not apply it consistently. A close reading indicates that only heresy that leads to transgressive action translates into a status of disqualification. Hazon Ish goes further and implies that even without actual transgression, heretical beliefs can invalidate if it undermines the person's felt religious reality of being under the "yoke of *mitzvot*." In addition to those framings, many argue that *tinok she'nishba* and decreased culpability applies as much to the issue of heresy as to that of Shabbat violation. Today, another factor is relevant. Given that our beliefs must be affirmed and cannot be taken for granted as they were in the past, one who does not believe has not committed the rebellious act of heresy; he merely does not believe.

We conclude that a status of disqualification applies only in the case of 1) heretical beliefs that 2) translate into transgression 3) such that has the effect of setting a person outside the boundaries of his community. In today's world, it is very hard to meet the criteria for 1 or 3, as a lack of belief is rarely if ever actual heresy and nonobservance of Shabbat is rarely if ever a full breaking away from the Jewish community. There may still be certain areas where such people cannot play active roles, and these must be explored further, both with regard to the rules that guide this and in looking at case-by-case requirements. As a matter of personal status, however, they would not be disqualified.